

نقد نظریه‌های غربی در بازتاب انقلاب اسلامی با تکیه بر مورد فلسطین

مهدی ابوطالبی*

چکیده.

یکی از مهم‌ترین وقایع تاریخی قرن بیستم که خود منشأ بسیاری از تحولات سیاسی و اجتماعی و حوادث تاریخی در جهان بوده، انقلاب اسلامی ایران است. به دنبال چنین بازتاب‌هایی بسیاری از نظریه‌پردازان غربی برای جلوگیری از تأثیر مثبت آن در جهان، به نقد این انقلاب پرداختند. بدین جهت، نگارنده ضمن اسلامی و ایدئولوژیک خواندن این انقلاب، تأثیر شگرف و مهم انقلاب اسلامی ایران را بر جهان اسلام با تکیه بر مبارزات مردم فلسطین مورد بررسی قرار داده است. از این رو، تأثیر انقلاب اسلامی بر مردم فلسطین از بعد داخلی و بین‌المللی به طور مستقل بحث گردیده و پشتیبانی عملی انقلاب اسلامی بویژه حضرت امام علیه السلام از مبارزات مردم فلسطین مورد تأکید قرار گرفته است.

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران که برخی از آن به عنوان آخرین انقلاب قرن بیستم یاد می‌کنند و برخی آن را انقلاب دوران پست مدرن می‌دانند، بدون تردید یکی از مهم‌ترین وقایع تاریخی قرن بیستم می‌باشد که خود سازنده بسیاری از حوادث تاریخی و تحولات سیاسی و اجتماعی است. این واقعه نه تنها موجب سرنگونی نظام شاهنشاهی و تحولات بنیادین در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی در ایران شد، بلکه در خارج از مرزهای ایران نیز بازتاب‌ها و آثار فراوان و متنوعی را از خود به جای گذاشت.

رواق اندیشه ۵۱

۷۰

نقد نظریه‌های
غربی در...

*. دانش‌آموخته حوزه علمیه، مدرس دانشگاه تهران (پردیس قم)، کارشناس ارشد علوم سیاسی.

ظهور انقلاب

اسلامی و

برانداختن یکی از

ستون‌های حمایت

کننده اسرائیل،

یعنی محمدرضا

شاه، فلسطینی‌ها

را متوجه مبانی

فکری و اعتقادی

انقلاب نمود.

بسیاری از نظریه‌پردازان غربی معتقدند انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی که به دنبال این انقلاب بر ایران حاکم شد، الگو و نمونه مناسبی برای کشورهای مسلمان نبوده و هیچ یک از ملت‌ها و کشورهای مسلمان خواهان ایجاد نمونه‌ای مشابه نظام جمهوری اسلامی ایران در کشور خود نیستند؛ بنابراین این انقلاب، تأثیر مثبتی در جهان اسلام نداشته است و به تعبیری، اندیشه صدری انقلاب که توسط حضرت امام مطرح شد، به شکست انجامیده است.^۱ در حالی که به نظر می‌رسد برعکس آن چه این نظریه‌پردازان تصور کرده‌اند، اسلامی و ایدئولوژیک بودن این انقلاب، موجب تأثیر ویژه آن در جهان اسلام و کشورها و ملت‌های مسلمان شده است. به همین جهت در این نوشتار به عنوان نمونه، تأثیرات شگرف و مهم انقلاب اسلامی ایران را بر مبارزات مردم فلسطین بررسی می‌نماییم.

الف. موارد تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر مردم فلسطین

مردم مسلمان فلسطین از مدت‌ها قبل از پیروزی انقلاب اسلامی درگیر مبارزه با غاصبان صهیونیست بودند و جهت دهی و سازماندهی این مبارزات با گروه‌ها و تشکل‌های مختلف فلسطینی بود. اما پس از گذشت مدتی، این گونه اندیشه‌ها و استراتژی‌ها به بن بست رسید و خلأ بزرگی در اندیشه مبارزه با صهیونیسم و رهاسازی بیت المقدس به وجود آمد که اوج این خلأ با واقعه تاریخی کمپ دیوید و صلح سادات با اسرائیل در مارس ۱۹۷۹ پدیدار شد. در چنین وضعیتی برای مبارزان فلسطینی دو راه در پیش بود؛ یا باید همه چیز را تمام شده می‌دیدند و به صلح با رژیم غاصب تن می‌دادند و یا اینکه با توجه به شکست و ناکامی گذشته، طرحی نو در مبارزه ترسیم می‌کردند. در این وضع دشوار، تجربه انقلاب اسلامی با برانداختن بزرگ‌ترین حامی منطقه‌ای اسرائیل پدیدار گشت و با توجه به ابعاد منطقه‌ای و جهانی آن بسیار سریع جای خود را در فلسطین پیدا کرد. ظهور انقلاب اسلامی و برانداختن یکی از ستون‌های حمایت‌کننده اسرائیل، یعنی محمدرضا شاه، فلسطینی‌ها را متوجه مبانی فکری و اعتقادی انقلاب نمود.

زید ابو عمرو معتقد است پس از جنگ ۱۹۶۷ تمایز فکری و ایدئولوژیک در داخل گروه اخوان المسلمین آغاز گردید. این جنگ لرزه‌شدیدی در داخل گروه ایجاد کرد و سؤالاتی را به وجود آورد که

رواق اندیشه ۵۱

۷۱

نقد نظریه‌های

غربی در...

۱- به عنوان نمونه ر.ک: نیکی آر. کدی، نتایج انقلاب ایران، ترجمه مهدی حقیقت‌خواه، تهران، ققنوس، ۱۳۸۳؛ رابین رایت؛ آخرین انقلاب بزرگ، ترجمه احمد تدین و شهین احمدی، تهران، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۸۲؛ جان اسپوزیتو، بازتاب جهانی انقلاب ایران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، تهران، ۱۳۸۳؛ مروین زونیس و دانیل برومبرگ، تشیع به روایت (امام) خمینی نوعی ایدئولوژی خشونت انقلابی، مجله تشیع، مقاومت و انقلاب، مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی دانشگاه تل‌آویو، ۱۹۸۴.

بدون پاسخ ماند. جست و جو برای بیدار کردن راه‌حل‌های بدیل بیش از یک دهه و تا پیدایش انقلاب اسلامی در ایران ادامه یافت. انقلاب اسلامی ایران نمونه‌ای اسلامی عرضه کرد که می‌شد به آن اقتدا کرد.^۱ این بدیل و جایگزین با کتابی که فتحی شقاقی با عنوان «الخمينی الحل الاسلامی و البدیل» نوشت، تحقق یافت. این اثر را شقاقی در دوران دانشجویی‌اش در مصر بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تألیف کرد و بنا به گفته خودش اولین کتابی است که در جهان در مورد انقلاب اسلامی ایران تألیف شده است.^۲

امام خمینی علیه السلام در مورد تأثیر انقلاب اسلامی بر مردم فلسطین و حرکت انقلابی آن‌ها می‌فرماید: «با این که بیشتر از یک سال از حماسه برائت از مشرکان نگذشته است عطر خون‌های پاک شهدای عزیز ما در تمامی جهان پیچیده و اثرات آن را در اقصی نقاط عالم مشاهده می‌کنیم. حماسه مردم فلسطین یک پدیده تصادفی نیست، آیا دنیا تصور می‌کند که این حماسه را چه کسانی سروده‌اند و هم اکنون مردم فلسطین به چه آرمانی تکیه کرده‌اند که بی‌محبا و با دست خالی در برابر حملات وحشیانه صهیونیست‌ها مقاومت می‌کنند؟ آیا تنها آوای وطن‌گرایی است که از وجود آنان دنیایی از صلابت آفریده است؟ آیا از درخت سیاست بازان خود فروخته است که بر دامن فلسطینیان میوه استقامت و زیتون نور و امید می‌ریزد؟ اگر چنین بود این‌ها که سالهاست در کنار فلسطینیان و به نام ملت فلسطین نان خورده‌اند! شکی نیست که آوای الله اکبر است. این همان فریاد ملت ماست که در ایران شاه را و در بیت المقدس غاصبین را به نومیدی کشاند. و این تحقق همان شعار برائت است که ملت فلسطین در تظاهرات حج ... سرداد ... بر همان بستر شهادتی که خون عزیزان ما بر آن ریخته شده، او نیز نثار خون و به رسم شهادت آرمید. آری فلسطین راه گم‌کرده خود را از راه برائت ما یافت و... کوکب دریه فلسطین از شجره مبارزه لاشرقیه و لاغربیه ما بر افروخت ... این تنها یک نمونه از پیشرفت انقلاب است».^۳

به‌طور کلی می‌توان تأثیر انقلاب اسلامی بر مردم فلسطین را از دو بعد داخلی و خارجی بررسی کرد:

۱. بعد داخلی

مهم‌ترین اثر انقلاب اسلامی ایران بر مردم فلسطین در بعد داخلی ایجاد بیداری و آگاهی اسلامی در مردم این سرزمین است که این بیداری و آگاهی اثرات بسیاری در متن زندگی مردم فلسطین داشته است.

۱- زیاد ابوعمر، جنبش‌های اسلامی در فلسطین، ترجمه هادی صبا، تهران، نشر سفیر، ۱۳۷۱، ص ۸۴.

۲- فتحی شقاقی، انتفاضه و طرح اسلامی معاصر، تهران، الهدی، ۱۳۷۱، ص ۱۲۷.

۳- امام خمینی، صحیفه نور، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰، ج ۲۰، ص ۲۳۳.

بیداری و آگاهی اسلامی

توجه به تاریخ مبارزات مردم فلسطین با اسرائیل نشان می‌دهد که نوعی بیداری و احیای اسلامی متأثر از علمای اهل تسنن در کشورهای عربی، در فلسطینیان به وجود آمده بود، اما گسترش و عمومیت یافتن این احیای تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایران و اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام امری مشهود و قابل اثبات است. زیاد ابوعمر و در کتاب خود که درباره حرکت اسلامی در کرانه غربی و نوار غزه نوشته است می‌گوید:

«تردید نیست که ازدیاد نفوذ گرایش‌های دینی در خارج از اراضی اشغالی مانند ایران و مصر و لبنان و ... اثر آشکاری بر مردم کرانه غربی و نوار غزه داشته است».^۱

به عبارتی، پس از انقلاب اسلامی این بیداری اسلامی در ملت فلسطین اعم از رهبران و سران سازمان‌ها و تشکلات فلسطینی و توده مردم وسعت بسیاری یافت که به هیچ وجه با زمان قبل از آن قابل مقایسه نیست.

حضرت امام در سخنرانی خود در جمع نمایندگان شیعیان جنوب لبنان بر ضرورت این بیداری تأکید نموده و می‌فرماید:

«اصلاً مسلمین باید بیدار بشوند. امروز روزی نیست که مسلمان‌ها هر کدام یک گوشه‌ای زندگی خاصی به خود داشته باشند، نمی‌شود این معنا. در یک همچو زمانی که سیاست‌های ابرقدرت‌ها بلعیدن همه جاست مسلمین باید بیدار بشوند ... ملت‌ها باید بیدار بشوند و همه تحت لوای اسلامی و تحت سیطره قرآن باشند».^۲

به طور کلی طی دو دهه اخیر، آگاهی و باورهای اسلامی در میان مردم مناطق اشغالی به صورت چشم‌گیری بالا رفته است و آخرین نظرسنجی‌ها گویای گرایش روزافزون آن‌ها به اسلام و کنار گذاشتن اعتقادات ملی‌گرایانه، بان عربیستی و سوسیالیستی از سوی آن‌ها است. مرکز ارتباطات اورشلیم طی یک نظرسنجی به نتایج مهمی دست یافته که از جمله آن‌ها کاهش شدید محبوبیت عرفات و تمایل هشتاد درصد از پاسخ‌دهندگان به برقراری قوانین و مقررات اسلامی در حکومت آینده فلسطین است. ۶۳ درصد از پاسخ‌دهندگان به برقراری قوانین و مقررات اسلامی در تمامی سرزمین فلسطین پاسخ مثبت داده‌اند و این در حالی است که نظر سنجی‌های پیشین در دهه‌های گذشته نشان‌گر وجود ایده تأسیس دولت فلسطینی دموکراتیک و غیر مذهبی در بین فلسطینیان بوده است.^۳

۱- زیاد ابوعمر، الحركة الاسلامیه فی الضفة الغربیه و قطاع غزه، ص ۲، به نقل از جمیله کدیور، پیشین، ص ۲۵.

۲- امام خمینی، پیشین، ج ۶، ص ۲۱۸.

۳- فصلنامه مطالعات فلسطین، سال اول، ش ۱، پاییز ۱۳۸۷، ص ۱۷۹.

امام با تکیه بر اصل عدم جدایی دین از سیاست، مفاهیم و مناسک شرع را از معنویت صرف و صوفی منشی به مفاهیمی عملی در حوزه اجتماع و سیاست مبدل کرد بدون این که خدشه‌ای به امور قدسی و معنوی آن‌ها وارد گرداند.

جیمز بیل محقق آمریکایی در این باره می‌نویسد:

«جنبش فلسطین که تا حد زیادی غیر مذهبی است و به لحاظ سیاست‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از هم پاشیده و عمیقاً دچار چند دستگی شده است، آشکارا نشانه‌هایی از علایق اسلامی را در خود دارد. در ساحل غربی رود اردن ... نسل جوان فلسطینی‌های بی‌وطن در کنار مجامع و انجمن‌های ملی، سازمان‌های مختلف اسلامی را نیز تشکیل می‌دهند ... الیاس فریح، شهردار بیت‌اللحم، و رشاد شاهو شهردار سابق غزه اخیراً تأکید کرده‌اند که به نحو فزاینده‌ای جوانان فلسطینی در سرزمین‌های اشغالی به سوی اسلام آمده و با خواست اصلاح، آن را به مثابه راه نجات از فقر و بدبختی خود می‌دانند»^۱.

این بیداری و آگاهی اسلامی ملت فلسطین در اموری خاص ظهور و بروز پیدا کرد که از جمله آن امور می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱-۱. احیای مفاهیم سیاسی و اجتماعی اسلام (عدم جدایی دین از سیاست)

یکی از موارد مهم بروز بیداری اسلامی در فلسطین توجه به مفاهیم و ابزارهای سیاسی و اجتماعی اسلام و امکان تأثیر گذاری دین در این گونه امور بود. از این رو مهم‌ترین تأثیر ایدئولوژیک امام بر جنبش مسلمانان، به ویژه انتفاضه، در رویکرد و برداشت خاص ایشان از اسلام و احکام عملی و اصول اعتقادی آن است. امام با تکیه بر اصل عدم جدایی دین از سیاست، مفاهیم و مناسک شرع را از معنویت صرف و صوفی منشی به مفاهیمی عملی در حوزه اجتماع و سیاست مبدل کرد بدون این که خدشه‌ای به امور قدسی و معنوی آن‌ها وارد گرداند. ماروین زونیس از نظریه‌پردازان انقلاب، این عنصر در اندیشه امام را مورد کنکاش قرار داده و بر این باور است که امام با در هم آمیختن قلمرو امور سیاسی با امور معنوی موجب شد مسلمانان، دنیای در حال دگرگونی را پر معنی و بهتر دریابند.^۲

البته قبل از انقلاب اسلامی هم نهضت‌هایی در مصر و فلسطین ضرورت مبارزه مبتنی بر اعتقادات اسلامی و فتح باب جهاد و شهادت را بیان کرده‌اند. اما تفاوت بارز و برجسته حرکت امام نسبت به حرکت‌های قبلی این بود که امام چنین ارزش‌هایی را در مبارزه‌ای جانانه برای تأسیس حکومت اسلامی و محافظت از آن با دقت و ظرافت خاصی به کار بست و توان نهفته در چنین ارزش‌هایی را در میدان عمل به کار برد و این تجربه بر خلاف حرکت‌های قبلی با پیروزی بزرگی

۱- مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، انقلاب اسلامی و توطئه در دهه نخستین، کودتای نوژه، تهران، بی‌نا، ۱۳۶۸.

۲- ماروین زونیس و دانیل برومبگ، پیشین، ص ۸۷.

ولید ابراهیم از نویسندگان عرب می‌نویسد: «انقلاب اسلامی با ایجاد آگاهی‌های جدید تأثیرات عمیقی بر ادبیات عرب به جا گذاشت و به گفته سمیع القاسم این آگاهی‌ها امت اسلامی را وادار به بازگشت به منابع پاک و اصیل فرهنگ اسلامی خود کرده».

همراه بود. این تجربه موفق با توجه به این‌که ابعاد میدانی و عینی چشم‌گیری در جهان به ویژه دنیای اسلام داشت، با سرعتی مثال زدنی باوری عمیق به وجود آورد که دیگران با وجود احیا و طرح آن موفق به چنین تحولی نشده بودند. اما در واقع کارآمدی سبب‌ها و ارزش‌های دینی در مبارزه را که دیگران نیز مطرح کرده بودند، به اثبات رساند. از این رو تأثیر اندیشه امام در انتفاضه بیش از هر اندیشه دیگر است. سخنان رهبران و اندیشمندان مسلمان و عرب شاهدهی بر این تأثیر شگرف انقلاب اسلامی بر بیداری و آگاهی اسلامی است.

یعقوب یحیی رهبر نهضت اسلامی نيجريه در این باره می‌گوید:

«یکی از ویژگی‌های عمده انقلاب اسلامی این است که اعتماد مسلمانان را به دینشان باز می‌گرداند».^۱

هم‌چنین شیخ صبحی طفیلی از اعضای شورای عالی حزب الله لبنان در این مورد می‌گوید: «امام اسلام را از غربت بیرون آورد و به جایگاه اصلی و واقعی خود بازگرداند و آن را به عنوان یک نیروی مهم و مؤثر علیه ظلم و ستم به مظلومان دنیا هدیه کرد. .. از این روست که امروز مسلمانان در مصر و الجزایر و فلسطین در مقابل نیروهای استکباری ایستادگی می‌کنند...».^۲

ولید ابراهیم از نویسندگان عرب می‌نویسد:

«انقلاب اسلامی با ایجاد آگاهی‌های جدید تأثیرات عمیقی بر ادبیات عرب به جا گذاشت و به گفته سمیع القاسم این آگاهی‌ها امت اسلامی را وادار به بازگشت به منابع پاک و اصیل فرهنگ اسلامی خود کرد».^۳

همه این مطالب نشان‌گر این است که حرکت امام خمینی علیه السلام موجب ایجاد نوعی باور به توانایی‌ها و قابلیت‌های سیاسی و اجتماعی اسلام و بازگشت به منابع و فرهنگ اصیل اسلامی و اعتماد بیش‌تر به این دین شد.

۱-۲. تأثیر در گسترش کمی و کیفی حرکت‌ها و تشکیلات آزادی بخش اسلامی

یکی دیگر از نمودهای بیداری و آگاهی اسلامی در مردم فلسطین و اثر آن در زندگی عملی آن‌ها، بحث گسترش حرکت‌ها و تشکیلات آزادی بخش در فلسطین بود. پس از انقلاب اسلامی

رواق اندیشه ۵۱

۷۵

نقد نظریه‌های غربی در...

۱- سهراب هادی، امام خمینی و جهان معاصر، بیم نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۵، ص ۲۱۵.

۲- روزنامه کیهان، شماره ۱۴۶۹۵، ۱۷ بهمن ۱۳۸۲.

۳- حمید پاشاپور یوالاری، امام خمینی و انتفاضه فلسطین، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۸۰، ص ۱۵۳.

ایران، گروه‌های مختلف اسلامی در قالب فعالیت‌های مختلف فرهنگی و مذهبی و با موضع‌گیری سیاسی در محله‌ها و مساجد و دانشگاه‌ها دوباره مردم را به سوی اسلام فراخواندند. در همین دوره، مراکز، نشریات و جلسات اسلامی در فلسطین نسبت به گذشته چند برابر شد و گروه‌های فعال اسلامی در دانشگاه‌ها آرای مقبولی به دست آوردند. یکی از گروه‌های بسیار فعال در فلسطین، گروه اخوان المسلمین است و همان طور که ذکر شد، جنگ ۱۹۶۷ لوزه شدیدی در داخل این گروه ایجاد کرد که موجب پدید آمدن شبهات و سؤالاتی شد که پس از سال‌ها، نمونه عملی ارائه شده توسط انقلاب اسلامی توانست بدیل و راه‌حل عملی برای آن‌ها باشد.^۱ اما مهم‌ترین نمونه تأثیر انقلاب اسلامی در حرکت‌های جهادی و تشکل‌های مبارزاتی، تشکیل هسته جهاد اسلامی در فلسطین است. از دیدگاه ابوعمر و اندیشه «اسلام، تنها راه حل و جهاد مناسب‌ترین اسلوب است» مهم‌ترین درسی است که جهاد اسلامی و انتفاضه، از انقلاب اسلامی ایران گرفته است.^۲

طرح نوین مبارزاتی در فلسطین در قالب هسته جهاد اسلامی تحت تأثیر انقلاب اسلامی شکل گرفت. اگر جهاد اسلامی مهم‌ترین هسته و سازمان به وجود آورنده انتفاضه است، انقلاب اسلامی عامل اصلی پیدایش اندیشه جهادی و تشکیل این سازمان با عنوان جهاد اسلامی است. دکتر فتحی شقاقی در این باره می‌نویسد:

«جهاد اسلامی هم زمان با قیام و پیروزی انقلاب اسلامی ایران و با الهام از اندیشه‌های امام فقید امت در سال ۱۹۸۰ تأسیس شد و از آغاز کار به دنبال جهاد مسلحانه علیه رژیم صهیونیستی بود و حرکت ما می‌دید که گروه‌های غیر مذهبی و ملی‌گرایی هستند که شعار آزادی فلسطین را برداشته اما با اسلام دشمنی دارند و حتی گروه‌های اسلامی نیز بوده‌اند که ادعای اسلام داشته اما سخنی از جهاد به زبان نمی‌آوردند. جنبش جهاد اسلامی برای اعلام اسلام به عنوان ابزار و وسیله این رهایی تشکیل شد».^۳

شقاقی با تأکید بر نحوه برخورد حرکت اسلامی ایران در اندیشه و عمل با مسئله فلسطین از آن به عنوان فهم صحیح حرکت اسلامی از نقش و ماهیت استعماری دشمنان و هم‌سو با اندیشه حسن البنا، توفیق الطیب، سید قطب و ابوالاعلی مودودی یاد می‌کند. وی ضمن این‌که پیروزی امام بر شاه را یک الگوی عملی می‌داند، در مورد عناصر و مبانی فکری انقلاب اسلامی تعصب مذهبی و قومی نداشته و هم‌چون یک شیعه از انقلاب اسلامی دفاع می‌کند. هم‌چنان که در اندیشه سیاسی

۱- زیاد ابوعمر، جنبش‌های اسلامی در فلسطین، پیشین، ص ۸۴.

۲- همان، ص ۹۵.

۳- جمیله کدیور، انتفاضه حماسه مقاومت فلسطین، تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۲، ص ۱۷۸.

«جنبش جهاد اسلامی با انتفاضه وارد مرحله سومی از مراحل مبارزه و جهاد سخت و پی‌گیر خود می‌شود و ادعا نمی‌کند که انتفاضه را به وجود آورده است... ولی آنچه برای همه روشن است و نمی‌توان آن را انکار کرد این است که جهاد اسلامی حضور فعال و مهمی در انتفاضه داشته و این فرصت برای هیچ گروهی به این اندازه نبوده است.»

امام کم‌ترین مناقشه مذهبی علیه اهل تسنن و سایر فرقه‌های اسلامی مشاهده نمی‌شود. می‌توان گفت یکی از عوامل تأثیرگذار در جذب امثال فتحی شقاقی به اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام همین منطق وحدت بخش اندیشه امام در گفت‌وگوی اسلامی و نه فرقه‌ای با امت اسلامی است. شقاقی در این باره می‌گوید:

«انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب اسلامی به معنای وسیع قرآنی است... وجوه مشترک میان دو بال مسلمانان، تسنن و تشیع، پیکره این انقلاب را بر اساس خاستگاه‌ها، هدف‌ها، ابزارها و انگیزه‌های آن تشکیل می‌دهند»^۱.

وی با ذکر حکم شیخ محمود شلتوت در تجویز تقلید از مذهب تشیع همانند مذاهب اهل سنت هرگونه شائبه کفر و خروج از دین را برطرف می‌کند. چنین پشتوانه‌ای از اندیشه موجب نزدیکی فکری فتحی شقاقی به انقلاب اسلامی و تأسیس جهاد اسلامی مبتنی بر همین اندیشه شد. جهاد اسلامی که به این ترتیب شکل گرفت حلقه ارتباط اندیشه امام خمینی با فلسطین شد. هرچند که این حلقه تنها راه انتقال اندیشه انقلاب اسلامی به فلسطین نبود اما مهم‌ترین آن‌ها بود. جهاد اسلامی پس از تأسیس در سال ۱۹۸۰، در سه مرحله انتفاضه فلسطین را تا سال ۱۹۸۷ شکل داد. در مرحله اول، از طریق کار فکری و فرهنگی و تربیت کادر، با استراتژی بسیج سیاسی و مردمی در مراکز علمی، مساجد و دانشگاه‌ها، اندیشه جهادی را گسترش داد. در مرحله دوم، در سال ۱۹۸۶ جهاد اسلامی مبارزه و جهاد مسلحانه را با صهیونیست‌ها در پیش گرفت و در مرحله سوم همراه با مردم، انتفاضه را سازمان‌دهی و رهبری کرد.^۲

ابوعمر و اعضای جهاد اسلامی را از اولین کسانی می‌داند که در انتفاضه شرکت نمودند. وی که یک ناسیونالیست لائیک است، و انگیزه‌ای برای حمایت از حرکت‌های اسلامی ندارد، در رابطه با نقش جهاد اسلامی در انتفاضه می‌گوید:

«قبل از آغاز انتفاضه مجموعه‌ای از حوادث که نقش آتش زیر خاکستر را داشتند، منجر به قیام شدند و کوچک‌ترین شکی وجود ندارد که جنبش جهاد اسلامی نقش مهمی را در این حوادث داشت. این حوادث زمینه‌ساز انتفاضه شد و در نهایت انفجار مردمی را به دنبال داشت».^۳

شهید فتحی شقاقی نیز نقش جهاد اسلامی را در انتفاضه مردم فلسطین این گونه بیان می‌کند: «جنبش جهاد اسلامی با انتفاضه وارد مرحله سومی از مراحل مبارزه و جهاد سخت و پی‌گیر خود

۱- فتحی شقاقی، جهاد اسلامی، امام خمینی، شیعه و سنی و مسئله فلسطین، تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۵، ص ۶۳

۲- حمید پاشاپور یوالاری، پیشین، ص ۱۳۸-۱۳۷. ۳- زیاد ابوعمر، پیشین، ص ۱۱۱.

انقلاب ایران
به رهبری امام
خمینی راه تازه‌ای
به روی مسلمانان
و مظلومان گشوده
است که این راه
ریشه در امور
معنوی، خدایی،
روحیه گذشت و
فداکاری و
شهادت طلبی و
رسیدن به کمال
مطلق دارد.

می‌شود و ادعا نمی‌کند که انتفاضه را به وجود آورده است ... ولی آنچه برای همه روشن است و نمی‌توان آن را انکار کرد این است که جهاد اسلامی حضور فعال و مهمی در انتفاضه داشته و این فرصت برای هیچ گروهی به این اندازه نبوده است.^۱

با توجه به آنچه گذشت، روشن شد که اندیشه و حرکت جهاد اسلامی که نقش بسیار زیادی در انتفاضه فلسطین و مبارزه آن‌ها با اسرائیل دارد، تحت تأثیر انقلاب اسلامی و اندیشه‌های حضرت امام علیه السلام شکل گرفت.

۱-۳. ایجاد حساسیت اسلامی و حمایت از مقدسات مذهبی

یکی از آثار انقلاب اسلامی بر جهان اسلام از جمله کشور فلسطین ایجاد نوعی حساسیت اسلامی و حمایت از مقدسات دینی است. از جمله موارد بروز و ظهور این مسئله، گرایش به استفاده از نام‌ها و عناوین اسلامی برای اشخاص و مؤسسات می‌باشد.^۲ انتخاب نام‌هایی چون «جنبش جهاد اسلامی» یا «جنبش مقاومت اسلامی فلسطین» برای گروه‌های مبارز و حرکت‌های آزادی‌بخش از این نمونه است. هم‌چنین می‌توان به مسئله ورود شارون به مسجدالاقصی اشاره کرد که آن چنان احساسات مسلمانان فلسطینی را برانگیخت که موجب آغاز انتفاضه قدس گردید که هنوز هم ادامه دارد.

از جمله موارد بروز این حساسیت اسلامی، افزایش رفتار مذهبی در بین مسلمانان است. گرایش بیش‌تر زنان به حفظ حجاب، افزایش استقبال عمومی برای انجام فرایض دینی مثل برگزاری نمازهای جمعه در مسجدالاقصی که با حساسیت خاصی برگزار می‌شود، گسترش جلسات آموزش‌های دینی و حضور گسترده‌تر در مجالس و محافل مذهبی از جمله مواردی است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران توسعه بیش‌تری یافته است.^۳

۱-۴. ایجاد روحیه شهادت طلبی

شهید دکتر مصطفی چمران که از مبارزان و صاحب نظران در مسئله آزادسازی قدس و فلسطین و لبنان است انقلاب اسلامی و اندیشه انقلابی آن را پل پیروزی لبنان و فلسطین بر اسرائیل ذکر می‌کند. وی معتقد است انقلاب ایران به رهبری امام خمینی راه تازه‌ای به روی مسلمانان و مظلومان گشوده است که این راه ریشه در امور معنوی، خدایی، روحیه گذشت و فداکاری و شهادت طلبی و رسیدن به کمال مطلق دارد. امام خمینی علیه السلام در مورد فلسطین می‌فرماید:

رواق اندیشه ۵۱

۲۸

نقد نظریه‌های
غربی در...

۱- فتحی شقایق، پیشین.

۲- منوچهر محمدی، بازتاب انقلاب اسلامی بر جهان اسلام، جزوه درسی گروه علوم سیاسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی

۳- منوچهر محمدی، پیشین.

امام خمینی، ۱۳۸۲، ص ۱۵.

«اگر بخواهید قدس را نجات بدهید، اگر بخواهید فلسطین را نجات بدهید... ملت‌ها باید قیام کنند و ملت‌ها باید رمز را بفهمند که رمز پیروزی این است که شهادت را آرزو بکنند و به حیات، حیات مادی و دنیای حیوانی ارزش قائل نباشند؛ این رمز است که ملت‌ها را می‌تواند پیش ببرد، این رمزی است که قرآن آورده است»^۱.

این نکته روح اصلی ایدئولوژی است که انتفاضه از اندیشه و ادبیات سیاسی انقلاب اسلامی و امام خمینی به ارث برده است و ترسیدن فلسطینی‌ها از مرگ و مبارزه در قالب انتفاضه کارآمدترین فکر و اقدامی است که اسرائیل را دچار تشویش و نگرانی‌های جدی درباره آینده کرده است. چنین ایدئولوژی‌ای هر ارتش و مقاومتی را سرانجام شکست می‌دهد؛ چنان که ارتش اسرائیل را به اضمحلال روانی و فرسایش روحی دچار کرده است. تبدیل نیروهای نظامی اسرائیلی به نیروهای امنیتی و پلیس داخلی در نهایت به قدرت دفاعی اسرائیل نیز لطمه وارد می‌کند و ارتش را با مشکلات اساسی روبه رو می‌کند. در بسیاری از مواقع که نیروی ارتش به نیروی پلیس تغییر مأموریت می‌دهد، سربازان احساس ناکامی و تنفر می‌کنند.^۲

منطق ایمان در برابر آهن، سنگ در برابر تفتنگ، فریاد در برابر غرش تانک‌ها و لبخند به مرگ، شیوه‌ای است که حاصل همان اندیشه و روش مبارزاتی مرحوم امام در انقلاب اسلامی است. تنها این روحیه شهادت‌طلبی است که می‌تواند مردم را در صحنه نگه‌دارد و انتفاضه را حفظ کند.

۱-۵. مساجد کانون مبارزه و فعالیت سیاسی

یکی دیگر از اثرات انقلاب اسلامی بر کشورهای مسلمان این است که کانون اصلی مبارزات و فعالیت‌های سیاسی آن‌ها معمولاً مساجد بوده و هر زمان که با مشکل سیاسی روبه‌رو می‌گردند به مساجد روی آورده و فعالیت‌های خود را در این مکان مقدس برنامه‌ریزی کرده و شکل می‌دهند؛ از این رو نه تنها مساجد موجود در جهان اسلام بعد از پیروزی انقلاب اسلامی رونق زیادی یافته است بلکه روز به روز بر تعداد آن‌ها نیز افزوده گردیده و از مساجد نه تنها به عنوان محلی برای انجام فرایض عبادی بلکه به عنوان مرکزی برای فعالیت‌های سیاسی اجتماعی استفاده می‌شود.^۳ جیمز بیل، محقق آمریکایی، درباره این مسئله در فلسطین می‌نویسد:

«... نسل جوان فلسطینی‌های بی‌وطن در کنار مجامع و انجمن‌های ملی، سازمان‌های مختلف اسلامی را نیز تشکیل می‌دهند و این جریان به ویژه در شکل‌بندی مساجد جدید و مهد کودک‌ها

منطق ایمان در برابر آهن، سنگ در برابر تفتنگ، فریاد در برابر غرش تانک‌ها و لبخند به مرگ، شیوه‌ای است که حاصل همان اندیشه و روش مبارزاتی مرحوم امام در انقلاب اسلامی است. تنها این

روحیه

شهادت‌طلبی است که می‌تواند مردم را در صحنه نگه‌دارد و انتفاضه را حفظ کند.

۱- امام خمینی، پیشین، ج ۵، ص ۲۶۲.

۲- ر.ک.: روزنامه اطلاعات، شماره ۱۸۷۲۸، ۲۲ فروردین ۱۳۶۸، ص ۱۰.

۳- منوچهر محمدی، پیشین، ص ۱۴ و ۱۵.

و تأسیسات دانشگاهی به وضوح دیده می‌شود. الیاس فریح، شهردار بیت‌الحم، و رشاد شاوه شهردار سابق غزه اخیراً تأکید کرده‌اند که به نحو فزاینده‌ای جوانان فلسطینی در سرزمین‌های اشغالی به سوی اسلام آمده و با خواست اصلاح، آن را به مثابه راه نجات از فقر و بدبختی خود می‌دانند.^۱

۱-۶. سازمان‌دهی و بسیج توده‌ها

یکی از ضعف‌های عمده سازمان‌ها و حرکت‌های فلسطینی پیش از انتفاضه، نادیده گرفتن مردم و عدم اتکای جدی به آن‌ها در تجهیز و سازمان‌دهی علیه اسرائیل بود. اولویت دادن به مصالح سازمانی و اتکای بیش از حد به سلاح و شیوه‌های تاکتیکی و نظام مبارزاتی و دل‌خوشی به کمک‌های دولت‌های عربی، مبارزان فلسطینی را روز به روز از ملت فلسطین جدا کرد. این جدایی موجب از دست رفتن پایگاه و ارتباط مردمی گروه‌ها و سازمان‌های فلسطینی و جای‌گزین شدن دولت‌های خارجی و منافع آن‌ها به جای مردم شد و هدف اصلی یعنی آرمان آزادی فلسطین به فراموشی سپرده شده و موجب گسست و از هم پاشیدگی اندک توان نهفته در میان مردم و مبارزان فلسطینی شد.

امام خمینی در مورد ضرورت حضور توده‌های ملت فلسطین در صحنه مبارزه می‌گوید:

«اگر بخواهید قدس را نجات بدهید، اگر بخواهید فلسطین را نجات بدهید ... ملت‌ها باید قیام کنند و ملت‌ها باید رمز را بفهمند که رمز پیروزی این است که شهادت را آرزو نکنند ... این رمز است که ملت‌ها را می‌تواند پیش ببرد».^۲

حضور رهبران مذهبی در انتفاضه فلسطین که خارج از هیاهوهای سازمان‌های متعدد فلسطینی به اقدامات اجتماعی روی آورده بودند، اعتماد و مشروعیت لازم را برای در دست گرفتن رهبری مبارزه در میان مردم مناطق اشغالی به وجود آورده بود. رهبری انتفاضه در واقع به دست این بخش از رهبران مذهبی فلسطینی افتاد که پس از انقلاب اسلامی ایران بیش‌ترین ارتباطات معنوی و فیزیکی را با آن برقرار کرده بودند.

زاهل سعیدی درباره رهبری‌های مردمی در قیام و سازمان‌دهی انتفاضه معتقد است ظهور رهبری‌های مردمی جدید در داخل فلسطین از قبیل حرکت جهاد اسلامی و جنبش حماس هر گونه فرصت رقابت گروهی را از سازمان‌های فلسطینی گرفت و همه مردم و سازمان‌ها را با گرایش‌های مختلف به سوی وحدت ملی و تقویت مبارزه و جهاد برای آزادی فلسطین سوق داد.^۳

۱- مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، پیشین.

۲- امام خمینی، پیشین.

۳- زاهل سعیدی، جبهه نجات ملی فلسطین، (انقاذ)، تهران، دفتر مطالعات سیاسی وزارت خارجه، ۱۳۷۰، ص ۱۲۹.

این نوع سازمان‌دهی انقلابی بر خلاف سازمان‌دهی‌های پیشین توانست توده‌های مردم را با خود همراه سازد و همه طبقات و گروه‌های اجتماعی اعم از زن و مرد و گروه‌های سنی مختلف را وارد مبارزه تمام عیار علیه اسرائیل کند. در این سازمان‌دهی، کمیته‌های مردمی در امور مختلف جای‌گزین سازمانها و گروه‌های رسمی شد که این امر در پدید آمدن روحیه وحدت و همبستگی اجتماعی و ملی در آنها بسیار مؤثر بود؛ به گونه‌ای که هرکس به اندازه توان خود نقشی در انتفاضه ایفا می‌کرد؛ برخی با جمع‌آوری کمک‌های مالی، بسته‌بندی مواد غذایی و فراورده‌های کشاورزی به کمک نیازمندان و آسیب‌دیدگان از قیام شتافتند و افراد تحصیل کرده از طریق مشاوره‌های حقوقی به آزادی زندانیان کمک کردند و از طریق درمانگاه‌ها خدمات درمانی ارائه نمودند.^۱

جانانان کتاب سازمان‌دهی انقلابی در انتفاضه فلسطین را ناشی از تحول روحی و فکری بزرگ در مردم فلسطین می‌داند. غلبه مردم بر ترس از سلاح‌ها و کشتارهای اسرائیل، کمبودها، شداید و ... وجه بارز این سازمان‌دهی است. وی معتقد است جنبش اسلامی، از عوامل مهم پیدایش انتفاضه است که از طریق اماکن مذهبی و با توجه به مناسبت‌های مختلف مذهبی و ایام تعطیل مردم را به میدان‌های مبارزه کشاند.^۲

عملیات گروه‌های جهاد اسلامی در ۱۵/۱۰/۱۹۸۶ در نزدیکی دیوار براق، فرار شش تن از اعضای جهاد اسلامی از زندان در ماه مه ۱۹۸۷ و شهادت آنها و دیگر عملیات‌های نظامی که علیه صهیونیست‌ها صورت گرفت، موجب به میدان آمدن مردم فلسطین شد. نقطه شروع انتفاضه از دید صاحب‌نظران، رویداد شهرک شجاعیه و سپس تشییع جنازه شهدای آن است. هرچند که هشتم دسامبر ۱۹۸۷ به طور رسمی مبدأ انتفاضه اعلام شد.^۳ شهید فتحی شقاقی در نقش جهاد اسلامی در به میدان آوردن توده‌های مردم می‌گوید:

«جنبش اسلامی با خون شهدای شجاعیه و تظاهراتی که در پی شهادت آنان و تظاهراتی که در پی تبعید شیخ عبدالعزیز عوده صورت گرفت، حضور خود را در انتفاضه تعمیق بخشید. همچنین با اطلاعیه‌هایی که متناسب با حوادث روز منتشر می‌شد این جهاد راهنمای مردم در مبارزه و جهاد و ابتکار عمل آنان بود».^۴

تردیدی نیست که این نوع سازماندهی مبتنی بر اراده مردمی از جمله ویژگی‌هایی است که

۱- روزنامه اطلاعات، شماره ۱۸۶۸۷، ۲۴/۱۱/۶۷ ص ۱۶.

۲- حمید پاشاپور یوالاری، پیشین، ص ۱۲۹.

۳- همان، ص ۱۳۸.

۴- فتحی شقاقی، پیشین.

یکی از اقدامات حضرت امام در رابطه با فلسطین، احیای بحث مظلومیت مردم فلسطین در بین مسلمانان و جهانیان و تأکید بر اتحاد مسلمین در موضع‌گیری علیه اسرائیل بود. ایشان مشکل فلسطین را مشکل جهان اسلام دانسته و عقیده داشتند رهایی قدس باید دغدغه دینی مسلمانان باشد نه دغدغه ملی فلسطینیان.

انتفاضه از انقلاب اسلامی ایران به ارث برده است. حضرت امام مقابله با رژیم شاهنشاهی را در وضعیتی آغاز کرد که شیوه‌های براندازی غیرمردمی با ناکامی روبه‌رو شده بود و امام از ابتدای نهضت بر خط مشی و سازمان‌دهی انقلابی مبتنی بر حضور مردم و مردمی بودن مبارزه به معنای واقعی کلمه تأکید داشت. انتفاضه فلسطین نیز در برهه‌ای از تاریخ مبارزات این مرز و بوم پدیدار شد که مبارزات حزبی و دیپلماتیک و ایدئولوژی‌های غیر دینی و غیر بومی در تجهیز و بسیج امکانات و منابع فلسطینی با شکست روبه‌رو شده بود.^۱

هم‌چنین بیداری اسلامی که در مردم فلسطین پدید آمد موجب حرکت توده‌ها و عمومی شدن مبارزه و خارج شدن آن از انحصار سازمان‌ها، گروه‌ها و احزاب شد. این مرحله از بیداری اسلامی در قیام مردم فلسطین بلافاصله پس از انقلاب اسلامی ایران آغاز شد و با سخنان و تشویق‌های امام خمینی نسبت به حرکت توده مردم فلسطین گسترش یافت.

۲. بعد بین‌المللی

علاوه بر تأثیراتی که انقلاب اسلامی ایران بر مردم فلسطین و تحولات داخلی آن داشت، تأثیرات فراوانی نیز در بعد بین‌المللی داشت که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:

۱-۲. احیای مجدد بحث فلسطین در جهان اسلام

یکی از اقدامات حضرت امام در رابطه با فلسطین، احیای بحث مظلومیت مردم فلسطین در بین مسلمانان و جهانیان و تأکید بر اتحاد مسلمین در موضع‌گیری علیه اسرائیل بود. ایشان مشکل فلسطین را مشکل جهان اسلام دانسته و عقیده داشتند رهایی قدس باید دغدغه دینی مسلمانان باشد نه دغدغه ملی فلسطینیان. با این حرکت، مسئله فلسطین مسئله جهان اسلام شد. امام در پیام براهت از مشرکین سال ۱۳۶۶ در این باره می‌فرماید:

«ملت‌های مسلمان باید به فکر نجات فلسطین باشند و مراتب انزجار و تنفر خویش را از سازشکاری و مصالحه رهبران ننگین و خودفروخته‌ای که به نام فلسطین، آرمان مردم سرزمین‌های غصب شده و مسلمانان این خطه را به تباهی کشیده‌اند به دنیا اعلام [کنند...]. ملت‌های مسلمان از مبارزه با این شجره خبیثه و ریشه‌کن کردن آن دست نخواهند کشید».^۲

امام در زمان مبارزه با رژیم پهلوی نیز، تأکید نمود که مشکل ما با اسرائیل مشکل ایران نیست بلکه مشکل اسلام است:

۱- منطق دموکراسی و شیوه عمر صهیونیسم، هفته‌نامه عصر ما، شماره ۱۸۵، ۷/۸/۷۹، ص ۱.

۲- امام خمینی، پیشین، ج ۲۰، ص ۱۰۹.

«ای مردم عالم، بدانید ملت ما با پیمان [با] اسرائیل مخالف است، این ملت ما نیست، این روحانیت ما نیست، دین ما اقتضا می‌کند که با دشمن اسلام موافقت نکنیم، قرآن ما اقتضا می‌کند که در مقابل صف مسلمین، با دشمن اسلام هم پیوند نشویم...»^۱.

ایشان علاوه بر طرح این مسئله در سخنرانی‌ها و پیام‌های خود، طرحی عملی نیز ارائه کرد و آن اعلام روز جهانی قدس بود که این طرح باعث شد همه مسلمان‌های دنیا به طور عملی و لو در قالب یک اعتراض عمومی و تظاهرات، از فلسطین حمایت کنند. جالب این است که امام حتی روز قدس را هم مختص به فلسطین و قدس ندانست بلکه از آن به عنوان روز مبارزه با مستکبرین یاد کرد:

«روز قدس یک روز جهانی است، روزی نیست که فقط اختصاص به قدس داشته باشد، روز مقابله مستضعفین با مستکبرین است ... روز قدس فقط روز فلسطین نیست، روز اسلام است. روز حکومت اسلامی است ... روز امتیاز حق از باطل است، روز جدایی حق از باطل است»^۲.

یعقوب یحیی رهبر نهضت اسلامی نیجریه در مورد نقش انقلاب اسلامی در احیای بحث فلسطین در عالم به خصوص جهان اسلام، می‌گوید:

«ویژگی دوم [انقلاب اسلامی] متحد کردن مسلمانان از هر گروه و فرقه و آشنا کردن آنان با یک‌دیگر است، زیرا قبل از انقلاب برخی از مسلمانان نمی‌دانستند که فلسطینی هم وجود دارد که از طرف صهیونیست‌ها اشغال شده و حقوق مردمش غصب شده است ولی آن‌گاه که امام ظهور کرد و انقلاب پیروز شد مسلمانان به این امر پی‌بردند»^۳.

با توجه به آن‌چه ذکر شد، روشن می‌شود که یکی از اثرات بین‌المللی انقلاب اسلامی و اندیشه‌ها و عملکرد امام خمینی علیه‌السلام در مورد فلسطین، جهانی کردن مسئله فلسطین و جلوه دینی دادن به آن و گسترش بحث آن در تمام نقاط عالم می‌باشد.

۲-۲. شکستن ابهت آمریکا و اسرائیل و جلب اعتماد مردم به اسلام

یکی دیگر از اثرات انقلاب اسلامی بر فلسطین از بعد بین‌المللی، شکسته شدن ابهت آمریکا و اسرائیل در ذهن فلسطینیان بود. انقلاب اسلامی ایران حرکتی بود که در مقابل بزرگ‌ترین دشمنان فلسطین یعنی آمریکا و اسرائیل ایستاد و به رغم دفاع آن‌ها از حکومت پهلوی توانست این حکومت را ساقط کند و طعم شکست را به آمریکا و اسرائیل بچشاند. این تنها پدیده‌ای بود که در برابر چشم

انقلاب اسلامی
ایران حرکتی بود
که در مقابل
بزرگترین
دشمنان فلسطین
یعنی آمریکا و
اسرائیل ایستاد و
به رغم دفاع آن‌ها
از حکومت پهلوی
توانست این
حکومت را ساقط
کند و طعم شکست
را به آمریکا و
اسرائیل بچشاند.

فلسطینیان ابهت آمریکا و اسرائیل را شکست و نشان داد که آن‌ها نیز شکست‌پذیر هستند. دکتر فتحی شقاقی در این مورد می‌نویسد:

«هیچ چیز به اندازه انقلاب امام خمینی نتوانست ملت فلسطین را به هیجان آورد و احساسات آن‌ها را برانگیزد و امید را در دل‌هایشان زنده کند. با پیروزی انقلاب اسلامی ما به خود آمدیم و دریافتیم که آمریکا و اسرائیل نیز قابل شکست هستند. ما فهمیدیم که با الهام از دین اسلام می‌توانیم معجزه کنیم. از این رو ملت مجاهدان در فلسطین، انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی را به دیده تقدیر می‌نگرند و امام خمینی را از رهبران جاوید تاریخ می‌دانند.»^۱

مقاومت دلیرانه مردم ایران در هشت سال دفاع مقدس در برابر متجاوزین عراقی که مورد حمایت کشورهای مختلف عربی، آفریقایی و از همه مهم‌تر تحت حمایت مادی و معنوی آمریکا و اسرائیل و کشورهای بزرگ اروپایی بود، نشان داد که به رغم حمایت کشورهای مختلف از عراق، می‌توان با تکیه بر اسلام و حمایت‌های الهی و با استفاده از اعتقادات، ارزش‌ها و نمادهای دینی همچون اعتقاد به حیات پس از مرگ و شهادت به عنوان پلی برای رسیدن به سعادت، در مقابل آن‌ها ایستادگی کرد و تن به ذلت و شکست نداد. این مسئله نیز خود عامل دیگری برای تقویت روحیه فلسطینی‌ها برای مبارزه با حکومتی گردید که مورد حمایت مستقیم آمریکا و تمام کشورهای اروپایی و تحت حمایت غیر مستقیم کشورهای عربی است.

۲-۳. ایجاد وحدت اسلامی و مشارکت بین‌المللی فلسطینی‌ها

یکی دیگر از اثرات انقلاب اسلامی، ایجاد حس جمعی و وحدت اسلامی در بین مسلمانان جهان از جمله فلسطین بود. عملکرد فرافرقه‌ای امام خمینی علیه السلام در سطح جهان اسلام، موجب وحدت و هم‌دلی مسلمانان و ایجاد نوعی علقه بین مسلمین حول محور اسلام شد.

شهید فتحی شقاقی در مورد این منطق وحدت بخش اندیشه امام می‌گوید:

«انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب اسلامی به معنای وسیع قرآنی است... وجوه مشترک میان دو بال مسلمانان، تسنن و تشیع، بیکره این انقلاب را بر اساس خاستگاه‌ها، هدف‌ها، ابزارها و انگیزه‌های آن تشکیل می‌دهند.»^۲

این علقه و هم‌دلی به گونه‌ای بود که در کشورهای مختلف اسلامی با فرقه‌های مذهبی مختلف حمایت‌های عملی از فلسطین را در پی داشت.

رواق اندیشه ۵۱

۸۴

نقد نظریه‌های
غربی در...

۱- فتحی شقاقی، هفته نامه صبح صادق، سال اول، ش ۲، اول آبان ۱۳۷۹، ص ۱.

۲- فتحی شقاقی، جهاد اسلامی، امام خمینی، شیعه و سنی و مسئله فلسطین، پیشین، ص ۶۳.

در اندیشه امام علیه السلام، صهیونیسم حرکتی علیه اسلام و مسلمین شمرده می‌شود، از این رو تلاش فکری ایشان این بود که این بحران از یک مقوله عربی به مقوله‌ای اسلامی تغییر یابد. این اندیشه امام بحث عرب وطنی و عجم ستیزی را نیز از بین برد. فؤاد عجمی یکی از صاحب‌نظران مسایل خاورمیانه معتقد است امام خمینی رابطه شیعیان با جهان عرب و نمادهای آن را زیر و رو کرد، زیرا امام آیین عرب وطنی در میان مسلمانان را با اقدامی فرهنگی و اسلامی کنار زد و آنان در روابطشان با انقلاب اسلامی آیین پیشین را که مبتنی بر عجم‌ستیزی و شیعه‌ستیزی بود کنار گذاشتند.^۱

این هم‌دلی در خود فلسطینی‌ها نیز به وجود آمد به طوری که در جریان حمله آمریکا به عراق و کشتار شیعیان، فلسطینی‌های اهل تسنن در حمایت از مردم عراق که اکثراً شیعه بودند تظاهرات کردند و اعتراض خود را نسبت به عملکرد آمریکا در عراق نشان دادند. این حس ایجاد شده در مردم فلسطین و مشارکت آن‌ها در مسایل جهان اسلام در سطح بین الملل نتیجه همان اندیشه و عملکرد فرافرقه‌ای امام خمینی علیه السلام بود.

ب. علت تأثیرپذیری فلسطین از انقلاب اسلامی ایران

بازتاب‌ها و تأثیرات فراوان انقلاب اسلامی بر فلسطین نتیجه دو عامل مهم بوده است:

۱. اندیشه‌ها و تفکرات حاکم بر گفتمان انقلاب اسلامی ایران

یکی از عوامل مهم تأثیرگذار در بازتاب انقلاب اسلامی بر فلسطین و جذب رهبران و توده مردم فلسطین به این حرکت و الگوگیری از آن، اندیشه‌ها و تفکرات حاکم بر انقلاب اسلامی بود که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. عدم جدایی دین از سیاست؛

۲. تأکید بر حفظ عزت اسلام و مسلمین؛

۳. وجهه جهادی و انقلابی اندیشه امام علیه السلام؛

۴. اندیشه فرافرقه‌ای امام علیه السلام؛

۵. استعمار و استکبارستیزی.

احیای تفکر جدایی دین از سیاست و تأکید امام بر این مسئله و بروز نتیجه عملی آن در پیروزی انقلاب اسلامی از عوامل جذب فلسطینی‌ها به انقلاب و استفاده از آن به عنوان الگوی عملی بود و موجب تمرکز فعالیت‌های سیاسی فلسطینیان حول محور اسلام در راستای مبارزه با اسرائیل شد.

یکی از اقدامات
عملی حضرت
امام علیه السلام پس از
پیروزی انقلاب
اسلامی در راستای
حمایت از مردم
فلسطین، اعلام روز
آخر ماه مبارک
رمضان به عنوان
روز جهانی قدس
بود.

تأکید حضرت امام بر حفظ عزت اسلام و مسلمین و این که رهایی قدس از دست اسرائیل یکی از جلوه‌های این عزت می‌باشد، تأثیر شگرفی بر تقویت روحیه فلسطینیان در راه آزادی قدس و انتفاضه گذاشت. به علاوه، ادبیات و عملکرد فرافرقه‌ای امام خمینی علیه السلام در سطح جهان اسلام و تأکید ایشان بر پیروی از قرآن و وحدت و هم‌دلی مسلمانان موجب ایجاد نوعی علقه بین مسلمین حول محور اسلام و مایه جذب فلسطینی‌های سنی مذهب به امام خمینی علیه السلام و شیوه‌های مبارزاتی ایشان شد.

برخی از نویسندگان مسلمان غیر ایرانی معتقدند حتی طرح «ولایت فقیه» توسط امام خمینی علیه السلام به عنوان نظام سیاسی حاکم بر ایران موجب نزدیکی بیش‌تر شیعه و سنی در بحث رهبری در اسلام شده است:

«مفهوم «ولایت فقیه» به عنوان محور اصلی اجتهاد سیاسی امام خمینی علیه السلام است، اختلاف مهم الهی سیاسی بین دو مکتب فکری عمده (شیعه و سنی) بر سر مسئله رهبری را از میان برداشته است. بدون تعارف می‌توان گفت که تقارب فکری در مورد این مسئله در جهان اسلام به حد اعلائی خود رسیده است ... خصوصیات و صفات رهبر و ترتیبات قانونی که اکنون در ایران برای انتخاب رهبر اتخاذ شده است مشابه موضع اهل تسنن در مورد «خلیفه» و مسایل مربوط به آن است.»^۱

«شاید به همین دلیل است که بسیاری از علمای اهل تسنن نیز اکنون وجود دارند که امام خمینی را رهبر امت می‌دانند. و همین خود شاهدی است بر پیدایش تحول مثبت در موضع اهل تسنن...»^۲

وجهه جهادی و انقلابی اندیشه و عملکرد حضرت امام علیه السلام و روحیه استعمار و استکبار ستیزی ایشان موجب جذب فلسطینی‌ها و الگوگیری آن‌ها برای مبارزه با اسرائیل شد.

۲. حمایت و پشتیبانی عملی انقلاب اسلامی از فلسطین و مبارزات مردم آن
دومین عامل مهم که موجب تأثیر انقلاب اسلامی بر فلسطین شد، حمایت‌ها و پشتیبانی عملی جمهوری اسلامی از فلسطین و مبارزات آن‌ها علیه اسرائیل بود. مهم‌ترین این حمایت‌ها عبارت است از:

۲-۱. اعلام روز قدس

یکی از اقدامات عملی حضرت امام علیه السلام پس از پیروزی انقلاب اسلامی در راستای حمایت از مردم فلسطین، اعلام روز آخر ماه مبارک رمضان به عنوان روز جهانی قدس بود. ایشان در پیامی در سال ۱۳۵۸ در این مورد می‌فرماید:

رواق اندیشه ۵۱

۸۶

نقد نظریه‌های
غربی در...

۱- کلیم صدیقی، نهضت‌های اسلامی و انقلاب اسلامی ایران، ترجمه سید هادی خسروشاهی، تهران، انتشارات اطلاعات،

«من در طی سالیان دراز، خطر اسرائیل غاصب را گوشزد مسلمین نمودم ... من از عموم مسلمانان جهان و دولت‌های اسلامی می‌خواهم که برای کوتاه کردن دست این غاصب و پشتیبانان آن به هم بیوندند و جمیع مسلمانان جهان را دعوت می‌کنم آخرین جمعه ماه مبارک رمضان را که از ایام قدر است و می‌توان تعیین کننده سرنوشت مردم فلسطین نیز باشد به عنوان روز قدس انتخاب و طی مراسمی همبستگی بین‌المللی مسلمانان را در حمایت از حقوق قانونی مردم مسلمان اعلام نمایند. از خداوند متعال پیروزی مسلمانان را بر اهل کفر خواستارم»^۱.

پس از این تاریخ، امام هر سال در روز قدس پیامی صادر نموده و با به کار بردن تعبیری چون: «روز قدس روز مقابله مستضعفین بر مستکبرین»؛ «انشاء الله در قدس نماز بخوانیم»؛ «در روز قدس اگر همه فریاد بزنند پیروز خواهند شد»؛ «آرزوی خواندن نماز وحدت در قدس» و... همواره این مسئله را مورد تأکید قرار می‌داد.

۲-۲. طرح مسأله فلسطین به مناسبت‌های مختلف در پیام‌های داخلی و بین‌المللی امام از ابتدای دهه ۴۰ تا پایان عمر شریف خود همواره به مناسبت‌های مختلف در پیام‌ها و اعلامیه‌ها و بیان مواضع داخلی و بین‌المللی خود بحث فلسطین و مشکل اسرائیل را مطرح می‌کرد. از نمونه‌های دهه ۴۰ می‌توان به موضع‌گیری‌های ایشان علیه لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی، پیام به مناسبت نوروز ۴۲، مخالفت با لایحه کابینتالیسیون و ... اشاره کرد.

در طول دهه ۵۰ تا آغاز تحولات انقلاب اسلامی، امام هم‌چنان در اعلامیه‌های مختلف در پاسخ به نامه‌های مردم، دانشجویان و علماء، بر حمایت از فلسطین تأکید داشت. از جمله باید به پیام ایشان در مورد جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی و انتقاد از اقدامات شاه در حمایت از اسرائیل، پیام در خصوص حمله فالانترها به فلسطینی‌ها، سخنرانی به مناسبت بزرگداشت اربعین شهدای قم در نجف، پیام به مناسبت اربعین شهدای تبریز، مخالفت با جریان کمپ دیوید در مصاحبه با خبرگزاری آسوشیتدپرس و پیام به دولت‌ها و ملت‌های اسلامی در مورد جهاد همه جانبه علیه اسرائیل اشاره کرد که در تمام آن‌ها بر ضرورت مبارزه با اسرائیل و حمایت از فلسطین تأکید نموده است.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی هم امام همواره در پیام‌ها و موضع‌گیری‌های مختلف به مخالفت با اسرائیل و حمایت از فلسطین می‌پرداخت.^۲

۱- امام خمینی، پیشین، ج ۸، ص ۲۲۹.

۲- ک: امام خمینی، صحیفه نور، ذیل عناوین لبنان، فلسطین، قدس و اسرائیل.

یکی از
حمایت‌های عملی
انقلاب و امام از
ملت فلسطین و
مبارزه آن‌ها علیه
اسرائیل، صدور
مجوز استفاده از
وجوهات شرعی
برای کمک به
مبارزین فلسطینی
است. این اقدام هم
قبل از پیروزی
انقلاب اسلامی بود
و هم بعد از آن
ادامه داشت.

۳-۲. تخصیص وجوهات شرعی برای کمک به فلسطین

یکی از حمایت‌های عملی انقلاب و امام از ملت فلسطین و مبارزه آن‌ها علیه اسرائیل، صدور مجوز استفاده از وجوهات شرعی برای کمک به مبارزین فلسطینی است. این اقدام هم قبل از پیروزی انقلاب اسلامی بود و هم بعد از آن ادامه داشت. ایشان در تاریخ ۱۳۴۷/۶/۶ در پاسخ به نامه گروهی از فداییان و جوانان مبارز فلسطین ضمن اعلام وجوب و ضرورت مبارزه با اسرائیل، مجوز استفاده از مصرف زکات و سایر صدقات را برای رفع خطر اسرائیل در کمک به مدافعین و مبارزین صادر نمود.^۱

همچنین ایشان در پیامی در تاریخ ۵۷/۱/۲ در این مورد می‌فرماید:

«لازم است مسلمین خیراندیش، خصوصاً اهالی محترم ایران که در خیرات پیشقدم هستند در این امر حیاتی به اسرع وقت در نجات آوارگان بی‌پناه به پا خیزند و با هر وسیله ممکن به کمک آن‌ها بشتابند ... و اگر بخواهند از سهم مبارک امام علیه السلام مصرف آوارگان و جنگ زدگان کنند مجازند تا ثلث مصرف نمایند».^۲

امام در مصاحبه با نماینده الفتح در همین سال نیز، این مسئله را مورد تأکید قرار داده و وجوب آن را گوشزد نمود.^۳

۴-۲. اعلام وجوب جهاد علیه اسرائیل

در طول دهه ۵۰ شمسی، امام هم چنان در اعلامیه‌های مختلف در پاسخ به نامه‌های مردم، دانشجویان و علما با اعلام وجوب جهاد برای آزادسازی فلسطین و حمایت از گروه‌های مبارز فلسطینی، این امر را در اذهان و افکار عمومی مسلمانان زنده نگه می‌داشت. به ویژه در جنگ رمضان ۱۹۷۳م با صدور پیامی به دولت‌ها و ملت‌های اسلامی همه را به جهاد همه جانبه و به دور از اختلافات علیه اسرائیل فراخواند و آن‌ها را از فروش نفت به اسرائیل بر حذر داشت. ایشان هم‌زمان با این پیام، پیام پرشوری نیز خطاب به ملت ایران فرستاد و آن‌ها را موظف کرد که از تأمین منافع آمریکا و اسرائیل در ایران جلوگیری و با آن مبارزه کنند.^۴ در تاریخ ۱۳۵۷/۷/۱۷ نیز ایشان اسرائیل را غده سرطانی امید و بر هر مسلمانی تجهیز علیه اسرائیل را لازم دانست.^۵

۱- همان، ج ۱، ص ۱۴۵-۱۴۴.

۲- همان، ج ۲۲، ص ۱۲۳.

۳- امام خمینی، تبیان (آثار موضوعی)، دفتر چهارم، فلسطین از دیدگاه امام خمینی علیه السلام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ چهارم، ۱۳۷۸، ص ۱۳۷-۱۳۶.

۴- دفتر سیاسی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، امام در برابر صهیونیسم، تهران، ۱۳۶۱، ص ۵۸۶۰.

۵- همان، ص ۷۴.

۴-۵. مبارزه با اسرائیل یکی از اهداف انقلاب اسلامی

یکی از موارد اختلاف میان امام و رژیم شاه بر سر مسئله فلسطین و حمایت شاه از اسرائیل بود. اولین موضع رسمی امام مقارن با آغاز مبارزات سیاسی وی با رژیم پهلوی در ارتباط با عدم هم‌سویی این رژیم با تحریم نفتی علیه اسرائیل و قطع روابط دیپلماتیک همگام با کشورهای اسلامی و عربی بود:

«یکی از جهاتی که ما را در مقابل شاه قرار داده است، کمک او به اسرائیل است. من همیشه در مطالبه‌هایم گفته‌ام که شاه از همان اول که اسرائیل به وجود آمد با او همکاری کرده و وقتی که جنگ بین اسرائیل و مسلمانان به اوج خود رسیده بود شاه هم‌چنان نفت مسلمین را غصب کرده، به اسرائیل می‌داد و این امر خود از عوامل مخالفت من با شاه بوده است»^۱.

با این وصف، می‌توان گفت یکی از عوامل شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران، عملکرد نامناسب دستگاه سیاست خارجی ایران در قبال اسرائیل و فلسطین بود. امام در پیام خود به مناسبت نوروز ۱۳۴۲ نیز کشته شدن مسلمانان و روحانیت به دست دولت شاه را در راستای حفظ منافع آمریکا و اسرائیل نامید. هم‌چنین ایشان یکی از دلایل مخالفت با لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی را فراهم شدن زمینه برای ظهور و سلطه صهیونیست‌ها در قالب بهائیت، بر تأسیسات و منابع ایران می‌دانست.^۲

وی زمانی هدف از انقلاب اسلامی را احیای اسلام، استقلال مملکت و نابودی اسرائیل ذکر کرد^۳ که غرب به ویژه آمریکا همواره از استراتژی بقای اسرائیل سخن می‌گفت و از آن حمایت می‌کرد. نیکسون در این باره می‌گوید:

«تعهد ما در برابر اسرائیل ریشه در میراث جنگ دوم جهانی و علاقه اخلاقی و عقیدتی ما به حفاظت از دموکراسی دارد که در مخاطره‌اند و هیچگاه رییس جمهوری یا کنگره آمریکا اجازه نخواهند داد که اسرائیل از میان برود»^۴.

بعد از شروع جنگ تحمیلی نیز امام هم‌چنان از فلسطین و لبنان در مقابل اسرائیل دفاع نموده و بر این نکته تأکید داشت که تجاوز صدام به ایران حرکتی هدایت‌شده از طرف استکبار جهانی برای از بین بردن وحدت مسلمین است تا مانع مقابله آن‌ها با صهیونیسم شود. وی در مورد حرکت صدام علیه ایران می‌گوید:

بعد از شروع جنگ تحمیلی نیز امام هم‌چنان از فلسطین و لبنان در مقابل اسرائیل دفاع نموده و بر این نکته تأکید داشت که تجاوز صدام به ایران حرکتی هدایت‌شده از طرف استکبار جهانی برای از بین بردن وحدت مسلمین است تا مانع مقابله آن‌ها با صهیونیسم شود.

۱- امام خمینی، پیشین، ج ۴، ص ۳۲.

۲- دفتر سیاسی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۵.

۳- امام خمینی، پیشین، ج ۱، ص ۶۴.

۴- ریچارد نیکسون، فرصت را دریابیم، ترجمه حسین وفسی‌نژاد، تهران، طرح نو، ۱۳۷۱، ص ۲۶۷.

«این ملعون برای نفع آمریکا عمل می‌کند. او برای چند کیلومتر زمین خشک لشگر کشی نمی‌کند و این همه جمعیت اسلام را چه از آن طرف و چه از این طرف به قتل وادارد و به کشتن بدهد ... و آن سلاح‌هایی که باید ما در مقابل دشمن و در مقابل صهیونیسم و امپریالیسم باید به کار بیندازیم به روی هم بکشیم».^۱

بنابراین از نظر امام جنگ ایران و عراق نیز حرکتی در راستای کند کردن ائتلاف امت‌های مسلمان و تضعیف قدرت مادی و معنوی آن‌ها در مقابله با اسرائیل بود. کورت والد‌هایم دبیر کل سابق سازمان ملل در مورد اثرات انقلاب اسلامی بر جهان و منطقه در کتاب خاطراتش می‌نویسد:

«جنگ ایران و عراق از طرق مختلف هم اکنون به نقاط دیگر سرایت کرده است و این تنها به لبنان محدود نمی‌شود. در نتیجه تصادم انقلاب اسلامی ایران و پان عربیسم عراق، شکاف تازه‌ای در جهان عرب ایجاد شد که پیامد آن در ماجرای اسرائیل و فلسطین ناشناس است. ... اگر در کوتاه مدت توفیق حاصل نشود که با میانجی‌گری جنگ پایان یابد ممکن است روزی سرتاسر جهان درگیر این جنگ وحشت‌انگیز شود».^۲

با پیروزی انقلاب اسلامی، ایران از متحدی استراتژیک برای اسرائیل به دشمنی استراتژیک و کانون اندیشه نابودی اسرائیل تبدیل شد و پیدایش انتفاضه در استمرار چنین اندیشه‌ای محقق گردید. ۲-۶. به رسمیت نشناختن اسرائیل و ابراز این مسئله با روش‌های مختلف

یکی دیگر از اقدامات مهم جمهوری اسلامی در حمایت از مردم فلسطین، به رسمیت نشناختن اسرائیل و ابراز این امر در برخوردهای مختلف است. حضرت امام علیه السلام در مصاحبه با بولتن خبری خاورمیانه و کانال سی. بی. اس. آمریکا این مطلب را به صراحت اعلام نمود:

«ملت مسلمان ایران و هیچ مسلمانی و اصولاً هیچ آزاده‌ای اسرائیل را به رسمیت نمی‌شناسد و ما همواره حامی برادران فلسطینی و عرب خود خواهیم بود ... اسرائیل مطرود ماست و برای همیشه نه نفت به او می‌دهیم و نه آن را به هیچ وجه می‌شناسیم».^۳

از اقدامات جمهوری اسلامی در به رسمیت نشناختن اسرائیل، اخراج مستشاران اسرائیلی از ایران است. امام خمینی علیه السلام در این باره می‌فرماید:

«ما همین نظامی‌های آمریکایی را بیرون می‌کنیم از ایران، مستشارها را بیرون می‌کنیم از ایران

۱- امام خمینی، پیشین، ج ۱۲، ص ۱۲۷.

۲- کورت والد‌هایم، کاخ شیشه‌ای شکست، ترجمه عبدالرحمن صدریه، تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۴، ص ۲۵۸.

۳- امام خمینی، پیشین، ج ۳، ص ۱۷۸، و ج ۴، ص ۵۲.

و همان نظامی‌های اسرائیل و این‌ها که دارند زمین‌های مردم را می‌بلعند و از بین می‌برند منافع مسلمین را این‌ها را ما بیرونشان می‌کنیم انشاء الله»^۱.

یکی دیگر از جلوه‌های به رسمیت نشناختن اسرائیل، تحریم فروش اموال مسلمین به آن‌ها است. امام خمینی علیه السلام در یکی از سخنرانی‌های خود می‌فرماید:

«بر همه حرام است که اموال مسلمین را، آن اموالی که مال یک ملت است، به باد بدهد و به دشمن‌های اسلام مثل اسرائیل بفروشد؛ اسرائیلی که الان در حال جنگ است با مسلمین ...»^۲.

از اقدامات مهم دیگر جمهوری اسلامی ایران، تعطیلی سفارت اسرائیل در ایران و جای‌گزینی سفارت فلسطین به جای آن و قطع هرگونه رابطه با اسرائیل بود. مجموعه این حمایت‌ها موجب تقویت رابطه معنوی انقلاب اسلامی با مردم فلسطین در کنار حرکت‌های سازمان یافته جهاد اسلامی شد.

مجموع تفکرات حاکم بر انقلاب اسلامی ایران و عملکرد ضد صهیونیستی و ضد اسرائیلی آن و شخص حضرت امام علیه السلام در ابعاد مختلف داخلی و بین‌المللی موجب تقویت مبارزات ضد صهیونیستی مردم فلسطین شد که این مبارزه در حقیقت مبارزه جهان اسلام با استکبار و صهیونیسم بین‌المللی است. این نوع بیداری و آگاهی و تقویت روحیه مسلمانان و تکیه آن‌ها بر دین مبین اسلام به عنوان مهم‌ترین حامی و سلاح آن‌ها در برابر مستکبرین جهان، در تمام کشورها و ملت‌های مسلمان دیده می‌شود.

البته از آن‌جا که بسیاری از این ملت‌های مسلمان، دارای مذهب تسنن هستند، طبیعی است برای برپایی نظام اسلامی و حکومتی بر پایه احکام و دستورات اسلام، طبق اندیشه‌های سیاسی و نظام‌های سیاسی مطلوب از نظر مذهب خود رفتار خواهند نمود و به طور قطع اکثر آن‌ها از مدل جمهوری اسلامی در قالب ولایت فقیه پیروی نخواهند کرد؛ هرچند به گفته کلیم صدیقی، همین بحث ولایت فقیه نیز به دلیل خصوصیات خاص خود، تشابهات و قرابت‌هایی بین شیعه و سنی ایجاد کرد.

هدف اصلی انقلاب اسلامی بیداری مسلمانان و امت جهان اسلام نسبت به اقدامات ضد اسلامی قدرت‌های بزرگ جهانی است که به طور رسمی با عنوان تز برخورد تمدن‌ها توسط نظریه‌پردازان آمریکایی مطرح شد. بنابراین ما ... امام خمینی موجب احیای مذهب تشیع به عنوان یک مذهب فعال و پوی ... در سطح جهان شد به گونه‌ای که در اثر این

از اقدامات مهم دیگر
جمهوری اسلامی
ایران، تعطیلی
سفارت اسرائیل در
ایران و جای‌گزینی
سفارت فلسطین به
جای آن و قطع
هرگونه رابطه با
اسرائیل بود.
مجموعه این
حمایت‌ها موجب
تقویت رابطه
معنوی انقلاب
اسلامی با مردم
فلسطین در کنار
حرکت‌های سازمان
یافته جهاد اسلامی
شد.

بنابر آنچه گذشت، باید گفت: انقلاب اسلامی ایران نه تنها موجب گسترش مذهب شیعه و بیداری مسلمانان شد بلکه بیداری دینی عمومی در جهان را به دنبال داشت و به تعبیری کلی‌تر، وجدان‌های غربی را در دو بعد دولتی و مردمی تکان داد.

حرکت، بعد از انقلاب اسلامی تعداد محققان علاقمند به مطالعه درباره شیعه دوازده امامی نیز به صورت فزاینده‌ای گسترش یافت.^۱ جوزف کاستیز در مورد تأثیر انقلاب اسلامی بر احیای تشیع و تحرک شیعیان می‌نویسد:

«قبل از پیروزی [امام] خمینی، شیعیان عربستان سعودی، کویت و بحرین عموماً به ضدیت‌های پرخاش‌گرانه سیاسی گرایش نداشتند. تنها پس از سال ۱۹۷۸ بود که افکار انقلابی درون وجدان و شعور کل این جوامع که از دیرباز مطیع و محتاط بودند، رسوخ کرد».^۲

در یک سطح بالاتر، حرکت امام خمینی علیه السلام موجب احیای اسلامی فارغ از تفاوت‌های مذهبی شد و تأثیر این بیداری در حرکت‌های مختلف ملت‌های مسلمان در کشورهای متعدد اسلامی دیده می‌شود. گسترش روزافزون علاقه مردم دنیا با گرایش‌های مذهبی و فکری مختلف به اسلام و افزایش تعداد مسلمین به ویژه در کشورهای آمریکایی و اروپایی شاهدی بر این مدعا است. علاوه بر این، این حرکت به طور کلی موجب بیداری دینی و توجه به معنویت و دین در سطح جهان شد. به همین جهت است که هاموند در کتابی به نام «قدسی در عصر عرفی» از کشورهای جهان سوم به عنوان کشورهایی یاد می‌کند که پتانسیل بالایی در امر «بازقدسی شدن» پیدا کرده‌اند.^۳

بنابر آنچه گذشت، باید گفت: انقلاب اسلامی ایران نه تنها موجب گسترش مذهب شیعه و بیداری مسلمانان شد بلکه بیداری دینی عمومی در جهان را به دنبال داشت و به تعبیری کلی‌تر، وجدان‌های غربی را در دو بعد دولتی و مردمی تکان داد.^۴ این مطلب تا این حد روشن است که ریچارد نیکسون نیز به آن اعتراف کرده و می‌گوید: بنیادگرایی ایرانی بر همه جهان تأثیر عظیم خواهد گذاشت.^۵

نکته مهم و اساسی این است که دولت‌مردان و نظریه‌پردازان غربی به دلیل مقابله جدی انقلاب اسلامی، با اومانیسیم و حاکمیت انسان، از گسترش بیداری اسلامی و دینی در جهان واهمه دارند؛ زیرا این حرکت در بعد نظری چالشی عظیم در نظریه‌های غربی ایجاد کرده^۶ و در بعد عملی نیز

1- Andrew J. Newman, The formative period of twelver Shi'ism: Hadith as discourse between Qum and Baghdad, p. XVI.

۲- جوزف کاستیز؛ ناآرامی شیعیان در خلیج (فارس)، مندرج در تشیع، مقاومت و انقلاب، مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی دانشگاه تل‌آویو، ۱۹۸۴، ص ۲۳۶.

۳- ر.ک: سعید حجازیان، تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر نظریات علوم اجتماعی، مجله حضور، ش ۱۸، ص ۱۴۷.

۴- عماد بزوی، امام خمینی علیه السلام در پژوهش‌های غربی، ترجمه مهدی اسدی، مجله حضور، ش ۱۸، ص ۱۷۵.

۵- نیکسون، پیشین، ص ۳۶.

۶- ر.ک: ابودر مظاهری، نظریه‌های انقلاب و انقلاب نظریه‌ها، مجله معرفت، ش ۹۰، ویژه‌نامه علوم سیاسی.

ملت‌های مختلف دنیا را نسبت به پوچی و نادرستی نظریه‌های موجود غربی و شعارهای آن‌ها آگاه نموده و علیه آن‌ها برانگیخته است. از این رو آن‌ها به دنبال سرپوش گذاشتن بر این بیداری جهانی هستند؛ اما شواهد و قراین نشان‌گر تأثیرات بیش‌تر و کلان‌تر این حرکت عظیم در سطح جهان در آینده می‌باشد و به طور قطع این انقلاب زمینه‌ساز حرکت نهایی در جهت استقرار حق و عدالت در سراسر جهان خواهد بود.

ژرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی